

Matija Ogrin

PRIDIGA P. FERDINANDA LJUBLJANSKEGA NA VELIKI PETEK 1722 V ŠKOFJI LOKI

Med dragocenostmi Kapucinskega samostana v Škofji Loki je tudi rokopisna knjiga, v kateri so zbrane ohranjene pridige patra Ferdinanda Ljubljanskega (cca. 1682–1744), sodobnika p. Romualda, znanega tudi kot voditelja ljubljanske spokorne procesije. Pater Ferdinand je bil po vsem sodeč zelo literarno nadarjen, toda doslej skorajda neznan kapucinski pisec.¹ Kot pridigar je v letih 1721–1726 v Škofji Loki, že pred tem in za tem pa še v Ljubljani, Kranju, Trstu idr. Rokopisni kodeks s pridigami p. Ferdinanda obsega kar 500 strani, gosto popisanih z drobno pisavo; v njem je – k sreči! – ohranjenih vsaj 58 pridig, saj je očitno, da je to le manjši del Ferdinandovega izgubljenega opusa.²

Posebna dragocenost Ferdinandovega rokopisa je, da je v njem proti koncu ohranjena tudi pridiga *Die Veneris Sancto – Na veliki petek*, ki je datirana prav v Škofji Loki leta 1722. To pomeni, da je to prav tista pridiga, po kateri se je tega leta vršila Spokorna procesija p. Romualda, ki jo poznamo tudi pod imenom Škofjeloški pasijon. Ta se je namreč pričel neposredno po pridigi na veliki petek ob štirih v vikariatski, danes župnijski cerkvi, kakor določajo pravila: »quæ incipit hora quarta post Concionem in Vicariatu persolutam«. Pridiga je izjemno dragocena z več gledišč.

Najprej je pridiga p. Ferdinanda Ljubljanskega *Na veliki petek* edino ohranjeno besedilo, ki je povsem sodobno z Romualdovim Pasijonom in je v njem tudi mnogo referenc na sam Pasijon, ki so bile tedanjim poslušalcem očitne iz samega konteksta – saj je Spokorna procesija takoj sledila in je zato pridigar ne omenja – mi pa si jih moramo predstavljati (prim. opombi 19 in 26).

Drugič, pridiga vsebuje obsežen, v dramatičnem tonu izražen teološki in pastoralni prikaz celotnega Kristusovega trpljenja – od izvirnega greha in večne Božje odločitve o odrešitvi človeka naprej – podrobno prek vseh prizorov, ki jih poznamo tudi iz teksta Procesije: zadnja večerja, krvavi pot, prijetje Jezusa, zaušnica, bičanje, glejte človek, križev pot, križanje. S tem je p. Ferdinand podal

¹ Za osnovne podatke o p. Ferdinandu gl. Metod Benedik: *Kapucinski samostan s cerkvijo Sv. Ane Škofja Loka*. Celje: Celjska Mohorjeva družba; Škofja Loka: Kapucinski samostan, 2009.

² Za osnovne podatke o vsebini kodeksa prim. M. Ogrin: Neznani rokopisi slovenskega slovstva. *Slavistična revija*, 2011, št. 4, zlasti str. 387–391.

celoten teološko-biblični okvir Pasijona kot spokorne procesije. Vse uprizorjene podobe najdejo v Ferdinandovi pridigi resnobno duhovno razlago in pastoralni imperativ k osebnemu kesanju. S tem je pridiga *Na veliki petek* tudi dokument, da je bil Pasijon ali Procesija izrazito spokorno, duhovno dejanje, in da je ta namen dajal mero in ton vsem posameznim elementom.

Tretja razsežnost pridige p. Ferdinanda je njena literarna, stilistična kvaliteta, čemur se bo treba še posvetiti, saj zadeva tudi druge njegove pridige. Omenjeno naj bo le, da je sicer jezik p. Ferdinanda resda zelo zaznamovan z gorenjskim govorjenim jezikom in da je njegov pravopis na moč neurejen; vendar pa je gradnja stavka in členitev misli večkrat izoblikovana na eminentno literaren način, z mnogimi odličnimi retoričnimi figurami in umetelno kompozicijo. Odlomek o slovesu Jezusa in Marije sodi po svoji literarni oblikovanosti med izbrane mojstrovine slovenskega baročnega slovstva.

V nadaljevanju najde bralec namesto razpravljanja prepis treh odlomkov iz dolge pridige *Na veliki petek* leta 1722 (ker je bolj koristno brati literaturo kakor brati o literaturi).

1. Prvi odlomek nosi glavni naslov pridige in sega od samega začetka do približno tretjine pridige; odlomek se konča s slovesom Jezusa od Marije; v rokopisu sledijo krvavi pot in drugi deli Gospodovega trpljenja.

2. Drugi tukajšnji odlomek je iz razdelka Glejte, človek; vsebuje številne slikovite govorniške prvine, povezane tudi s prizori iz škofjeloške Spokorne procesije.

3. Zadnji odlomek je del sklepa pridige, ki zaokroža prizore Gospodovega trpljenja s pogledom na mrtvega Jezusa na križu – in vabi poslušalca k udeležbi v milosti, ki jo Zveličar naklanja človeku.

Še bralni napotek: ker je besedilo močno narečno in govorno zaznamovano, ga je treba tako tudi brati. Najbolje ga bodo pač brali govorci z Gorenjske, zlasti s Škofjeloškega. Tu je podano zvesto po rokopisu v kritičnem prepisu.³ Med narečnimi pojavi izstopa mdr. pogosta navzočnost polglasnika /ə/, ki je tu prepisan z navadnim <e>, vendar ga je treba brati kakor v besedi <ɾəs>. Denimo:

Prepis: teh rihtarjav, ketire nega po vse krvíce bodo k te smrte obsodile.

Beri: téh ríhtarjau, kətírə nêga po usə krvícə bódo k té smrtə obsodíla.

* * *

³ Prepis se ravna večidel po načelih, zbranih v M. Merše, M. Deželak Trojar: Načela kritičnega prepisa. V: *Skalarjev rokopis 1643*. Ur. Monika Deželak Trojar. ZRC SAZU, Mohorjeva Družba Celje, 2011. Vendar je Ferdinandov tekst precej bolj narečno zaznamovan kakor Skalarjev, zato bo zahteval še izdatno jezikoslovno obravnavo, mdr. glede problema polglasnika.

Die Veneris Sancto Venatio

Locopolis 1722

O Vos ones qui transitis per viam attendite et videte. Si est dolor sicut dolor meus **Tren. 1: c.**

O vi vte... **Tren. 1: c.**

Mh Nova alle Gollo shalabina... **Tren. 1: c.**

Nova alle Gollo shalabina... **Tren. 1: c.**

Locopoli 1722

Die Veneris Sancto

*Venatio
generalis in
qua venator celestis
a ferris mactatur
crudelissime.⁴*

O Vos Omnes, Qui Transitis per Viam, Attendite et
Videte, si est dolor sicut dolor meus. Tren: 1: C.⁵

O vi vse, ketire po pote hodete, mirkajte inu poglejte, oku je ena žalost koker je moja žalost. Žal 1,12

Ah, nove ale colo žalostne cajtunge, resnična ale zavzetna inu nasrečna pošta, taku piše Plutarchus, je bil nekedej s tega lova ale jagejna ob ene sape pernesel lete cesarice Fulgoze ad nje cesarja Bazilija ta zveste jager Albertus, de namreč ta cesar Bazilius, ker je bil šel en dan na ta lov alleale Jageinjegejne, je zagledal enga velicega inu lepega jelena. Na tega je on sojga kojna spodbodel inu anza njim letel s to šulco meneoč nega naboste, ale dokler preveč deleč ad družeh jagrau se je vog[n] al, je perletel v en črn, teman inu strašan gojzd. Po vse negove velike nasreče sa ga zagledale le-ti naludne⁶ peske,⁷ krvi želne, inu še ene dovje grozovitne rise sa na tega cesarja Bazilija planele, vsega sa reztergale inu negova žlahtna kri notre do te zadne kaple popile; ketira nova ale žalostna pošta je bla ta cesarica Fulgosa tulkajn rezžalila, de ad velike žaloste je bla vsa obleдела v obličje, dole se je bla isedla, en mrzel smrtne put je po nje stopel, te oči je bla začela preobračat, inu ke be na bli kmalo z žlahtneme vodame inu mazile perstopile, na mesto be bla mogla od žalaste konc vzete inu umrete.

Nove ale colo žalostne cajtunge, resnična ale nasrečna pošta je bil pernesu ta Poseus, tega španskega krajla Fasila s tega lova ale jagejna te negove krelice Venu-

⁴ Napis v emblemu z lorovovim vencem; dobesedno: *Veliki lov, na katerem je bil nebesni lovec od zveri najokrutneje raztrgan*. Izvirnik vsebuje še besedno igro: *fera* – zver, *ferra* – železje, orožje.

⁵ V Septuaginti so *Žalostinke* (tudi »Jeremijeve žalostinke«), ena od knjig Stare zaveze, poimenovane *Threni*. Po tem izrazu navaja tukajšnjo vrstico Žal 1,12 tudi p. Ferdinand, čeravno so v Vulgati imenovane *Lamentationes*.

⁶ *naludne* – beri: <naljudnə>. Verjetno v pomenu: nečloveški, divji, prim. Pleteršnik: neljuden – nepriljuden, sovražen.

⁷ *peske* – psi; beri: <pəskə>. Nejasno mesto.

ste, koku namreč le-ta krajl colo sgudej en dan se je bil z drugeme firšte inu grofe na ta lov teh dovjeh medvedov bil vzignel. V temo lovo se je s teme medvede srčno štrital,⁸ neketere do smrte oranel se svoja šulca, ale nazadne je bil od kojna padel inu ad enga medveda ves glahko reztergan inu rezjiden; ketire žalostne cajtenge inu nasrečna pošta keder je zašlišala ta krelica Venusta, ena toku velika žalost je na nje srce padla, tulkajn je zdihvala inu jokala, de ad velike žalaste inu jokajna v kratkemo časo je te mežgane zjokala inu umrla od bridke žaloste, vtem ker je tulkajn lubila sojga krajla.

Nove ale colo žalastne cajtenge, resnična ale nasrečna pošta je bil s tega lova ale jagejna pernesel ta zveste služabnek Maurus od Membricija, britanskega krelestva samega jedino rojenga krelevga princa ale sina negove lestne gespe matere Joanne, ketira je bila britanska krelica vdova inu mate samega tega jedinega sinu Membricija. Le-ta je bil koker večkrat na lov te dovje zverine šel, ale k negove inu negove gespe matere, ja, celemo krelestvo k te narveče nasreče, zakaj na temo lovo, piše ta avtor, de je bil od sojh lestneh devorskeh gespudav okule pernesen, de se lih sa djale, de sa ga te dovje svine inu volcje reztergale, de je to krelestvo pokler na tuje roke peršlo. Lete žalostne cajtenge, leta žalostna inu nasrečna pošta, ke je ta kreleva mate Joanna zaslišala, per te priče je omedlela, to srce od žaloste je v nje počelo, inu na naglo, na mesto okule padla, umerla inu nje duša od velike britkuste, lubezne inu žalaste gore dala.

/02v/

Nove ale colo žalostne cajtunge, resnična alle nasrečna pošta je bil en dan prejel ta nasrečne oča inu velike patriarh Jakob⁹ od sojga lubeznivga inu perserčnega sinu Jožefa, ketirga je tulkajn lubel, alle od svojh lestneh hudobneh inu navošlivenh bratov je bil tulkajn šovražen, de sa bli sklenile: *venite occidamus eum, pejte inu umorima ga* inu porečema, de ga je ena grozovitna zvir reztrgala, *ferra pessima devorant eum*. Sa ga bli vergle tedei v en suha, globoka stara štirna, negova šukenca so mu bli slekle, v krve enga jagnata so bli le-ta sukenca vsa okrvele inu reztergale; so poslale leta reztrgana inu krvava šukenca temo očeto Jakobo s to žalostna inu nasrečna pošta: *vide utrum tunica filij tui sit an non. Ferra pessima devoravit filium tuum Joseph*. – Pogledej, o revne oča, ta velika nasreča, gledej, ale je le-ta ta prava šukenca tojga sinu ale ne; moreš vedet le-ta šleht pošta de tvojga sinu je ena grosovitna zvir, ena naludna, dovja zverina reztrgala inu umorila. Jen Jakob ta stare, ker je spoznal ta šukenca, je tulkajn žalval, tulkajn jamral, *tunica filii mei est*, ah, ah, ta je ta prava šukenca mojga lubega sinu Jožefa, o nadolžno dete, o lube sin Jožef! No kaj z' ena grozavitna zvir je tebe reztrgala inu umorila, sedej jest

⁸ *štrital* – bojeval (iz nem. streiten).

⁹ Pridiga je bila povedana prav v (danes župnijski) cerkvi sv. Jakoba, zato je bila vključitev zgodbe o očaku Jakobu v uvodni del – exordium – pridige za poslušalce še bolj pomenljiva.

na bodem nekole več vesel, nekole več potroštan, temeč vselej revn, inu žalosten pridem s tega sveta, *lugens descendam ad filum meum in infernum*, pridem s tega sveta *ves žalasten v ta prepekeu k mojmo sinovo*.¹⁰

Nove ale colo žalostne cajtenge, ena resnična ale nasrečna pošta je bil en dan pernesel temo krajlo Davido Achimas, de namreč le-ta negov sin Absolon je zgubel ta boj na vojske, je zgubel šoldate, oficirje, pule proviant, vse je blu pobito, vse je okule ležalo, ene pa sa se v beg podale inu sa bejšžale koker je bejšžal tuđe le-ta kreleve princ Absolon. Ale ah, nasreča! Keder je Absolon nar ble bejšžal inu dirjal na enemo frišnemo mezgo skuz en naluden gojzd, je bil za soje lepe, velike inu dauge rmene lase na enemo hrastavmo deblo obvisel, v tem ker ob ena veja so se bli leti lasje obvile inu ta meseg je pod nim napre drčal. Ale ker je na temo drevjo toku visel, je ta general Joab za nim perletel inu s treme šulcame ga je prebodel inu umurel na temo drevjo. Leta žalostna pošta, ker je bil prejel negov kreleve oča David, od velike žaloste inu britkuste družga ni delal, temeč na ves glas je vpel: *Fili mi Absolon, Absolon fili mi, quis mihi tribuat ut ego morior pro te, Absolon fili mi, fili mi Absolon. Ah muj lube sin Absolon, Absolon muj lube sin, ah koku tavžentkrat rad be bil jest za te umrel, Absolon muj lube sin, muj lubej sin Absolon*. Vse le-te sa ble žalostne cajtenge inu pošte, zagvišno.

Alle ah! Ah! Andohtlivi,¹¹ tuđe vam mojm N: N: sem jest nasrečne pot,¹² nasrečne pridegar ene nove, ale ah, ene colo žalostne inu zavzetne cajtenge pernesel, ena resnična, ale nasrečna pošta oznanet sem peršel tebe, o duša kršanska, s tega lova inu s tega jagejna. Koku namreč ta velike krajl čez vse krajle, ta cesar čez vse cesarje, sam ta nebeške cesar, sam Sin Božji se je podal v ta boršt tega sveta se svojga nebeskiga krelevga dvora v ta navarn gojzd te naludne, dovje zverine jagat inu lovite, to je, te grešneke inu grešence, ne k te smrte, ne k temo pogublejno, temeč k temo večnemo zveličejno inu večnemo živlejno. Ale ah, nasreča prevelika, o žalostna pošta, zakai le-te nebeške cesar Bazilius, Kristus Jezus, je peršel med ene grozavitne rise, med te hudobne Jude, ketire sa ga vsega restrgale, dan denašne vsega rezmesarle, ja, notre do te zadne kapelce kervi sa mo spile inu 'z nega sprešale. Če tedej le-ta cesarica Fulgoza skuz ta žalostna pošta tulkajn je bla obledela inu omedlela, de se je kmalo dole sesedla inu be bla ta duša pestila ke be je na bli na strane stale inu pomagale, o, taužent inu taužentkrat imaš več uržaha, o kristjanska duša, žalvate, obledvate inu omedlevati, de ne en posvetne Bazilius, temeč tuj Buh, tuj ta velike Buh, ta cesar nebeski, tuj oča, tuj Dobrutnek, tuj Izveličar zavolej tebe inu tvoje duše zveličejne toku nausmileno

¹⁰ *v prepekel* – v predpekel. Prim. 1 Mz 37, 31–35. V srednjem veku so sklepali, da so očaki in drugi pravični iz Stare zaveze po smrti čakali na Kristusovo odrešenje v predpeklju, od koder jih je Jezus rešil po svoji smrti na križu.

¹¹ *andohtlivi* – pobožni; v pomenu: verniki.

¹² *pot* – sel.

je bil reztrgan inu vmorjen, inu ti še stojiš s suheme očmi, ravno ke be bil en vol zaboden. Če le-ta španska krelica Venusta je tulkajn žalvala sojga krajla, vtem ker je te žalostne cajtunge zadobila, de nje krajl na temo lovo je bil od enga medveda reztrgan inu rezjeden, de je toku dolgo jokala inu žalvala, de je v kratkem časo umrla, če le-ta britanska krelica Joanna tulkajn je žalvala sojga jedinerrojenga sinu Membricija, ketira je bla ta pošta dobila, de sa negove lestne služabneke umorle inu sa djale, de so ga volcje inu dovje svine reztrgale, de je zdajco na meste dole padla

/03r/

inu vmrla. O duša kršanska! Ah, koku več imaš ti uržaha žalvate inu joka-te koker ta španska krelica Venusta sojga krajla inu ta britanska svojga lube-ga sinu Membricija, zakaj ne en posvetne krajl, ne en posvetne sin ni umor-jen od te naludne zverine, temeč sam krajl nebeske, sam tuj nebeske Stvar-nek, Kristus Jezus, tuj lubeznive Stvarnek je od teh grozovitnih medvedav, levav, tigrav, risav, volkav, dovjev svin reztrgan, na celemo negovmo svetimu truplu, rezmesarjen inu vmorjen! Pogledaj s tem žalastnem patriarham le-ta kervava šukenca, to Kristusavo reztrgano, reztepeno inu rezmesarjeno tru-plu, *vide utrum tunica Patris tui sit nec ne, – pogledaj prav, ale je to to pravo truplu tojga Očeta*, o virna duša, pogledaj, o Marija, *vide utrum tunica Filii tui sit an non, – pogledaj ale je le-ta ta prava šukenca tojga Sinu ale ne*, ga spoznaš, o duša, ga spoznaš, o Marija? Ah, tedej če ta David tulkajn je žalval po sojmo narodnem sinovo, napokornemo inu puntarskemo Absalono, vtem ker je bil na enemo hrastavmo derveso obvisel inu s treme sulcame je bil preboden inu vmorjen, de je vpel *Absolon, fili mi, fili mi Absolon!*, ah, koku stem večje žalost be mogla toja bite, o virna duša, vtem ker ti s tojmi očmi dons videš tega Sinu Božiga, tojga lubega Očeta, dobrutneka inu Izveličarja, zavolej tebe inu tvojga zveličejna vola na temo derveso svetega Križa visete, s treme železneme, debel-me žebli na temo derveso perbitega inu vmorjenega! Marija, negova prsrčna ale žalostna mate zdihuje le-tu videoč inu prave: *Jesu fili mi, fili mi Jesu, quis mihi det ut ego pro te morior, fili mi Jesu, Jesu fili!* Jezus, *ti muj prsrčne sin, ti muj sin*, Jezus, *ah, kedu mene da ta smrt, de be jest za te mogla umrete*, ti muj prsrčne sin Jezus, Jezus ti muj lube sin! Marija vsa obleduje letu videoč, Marija obleduje, o angelce nebeski, perstopite le-te velike žalostne Mater božji, de colo ad velike žaloste na umrje! Inu ti velike nebeski firšt Gabrijel Angel, prave sv. Efrem, *ubi nunc illud ave age (celestam) tuere promis(sum)*, o Gabrijel angel, ti se pernesel to češejne Marije ad samega Boga s tem ave, to je ave brez vse [...] žaloste inu britkuste, pogledaj v kaj s' ene velike žaloste inu britkuste [...] ¹³ se Marija znajde!

¹³ Nejasno mesto.

Ale te nebeske angelce Marije na moreja nobenega trošta ale vesela date, dokler sami te angelce so polne žaloste, bridkuste, zdihvajna inu jokajna, koker spričuje Izaija 33: *Angeli pacis amare flebant*, – angelce nebeske, angele tega miru sa se na leta žalostne dan čez le-te žalostne pošte inu cajtunge milo jokale inu plakale. O Marija, zdej peč moreš ziher reče v le-te velike britkuste: *O vos omnes qui transitis per viam, attendite et videte si est dolor, sicut dolor meus; – ô vse vi, ketire po te pote hodete, ozdrite se nazaj, mirkejte inu poglejte, ale je ena žalost na svete toku velika, koker je moja žalost!* Ena taka žalost, de zembla inu nebu čez ta žaluje, te nebeske angelce se milo jokaja inu plakaja, sonce se joka inu ta luna v en črn flor sta se zavila inu po celemo sveto je ena grozna tema postala, te tice tega lufta na pojo več, ad žaloste so umolknele, te trde skale pokajo, ta zembla se strašnu trese inu široko se gore odpira, te sgonove so vse umolknele od žaloste, te cirkve sa vse obropane, te altarje so njih lepe cir zgubele, ta tabernakel, kir prebiva prave žive Buh inu človk v te štaute tega kruha v temo češenimo Svetimo Rešnimo teleso, stoji praznu inu odperto, te mašneke vse v črneh oblačilah žalostnu inu milo pojo, zdihujeja inu mile Lamentacije pojo, vse stvare na Svetu žalujejo sojga Stvarneka, inu negova nadolžna smrt! Sam, sam ta grešnek, sama, sama ta grešenca še stoji z enem trdovratnem srcam, neče le ene same kaple solz čez ta žalostna pošta spestite se svojih očij, ale o nasrečne grešenk, nasrečna grešenca, pošlušaj kaj govori sam Buh (Leviticus 23): *omnis anima que afflicta non fuerit die hoc, peribit de populis meis. – Sledna duša, ketira na bode leta dan žalvala, bode pogublena od mojga folka.*¹⁴ To je, ketire trdavatne grešenk ale grešenca le-ta žaloste povhen dan v sojmo srco na občute ena velika žalost nad to nadolžno smrtjo Sinu Božjiga, sojga Izveličarja, je en cahen, de en tak, ena taka nabode nekole to Božje obličje videla, temeč vek inu vekumej pogublena. De tedej sledne v sojmo serce ena žalost inu britkust bode občutel, toku pošlušajte več z vašem srcam koker z vašeme ušesame, kaj je le-ta velike Sin Božji inu negova žalostna mate na ta dan trpela. Toku zaupam od slednega, de se lih tega nar večega grešneka inu grešence, ena sama kapla solz, vtem ker tulkajn tavžent kapelc kervi je zate prelil tuj Stvarnek inu Buh. PARATE!¹⁵

Ad vekuma, ad vekuma Buh vsegamogoči, ketire je bil vselej polhen dobrute, miloste, lubezne inu gnade prute te navredne, pregrešne duše tega človeka, ad vekuma, koker hitro je prevedel v soje Božje modruste inu zastopnoste ta Adamav greh, de to Adam bode pregrešel inu mi vse z njim. Zdajce je Buh [...]

¹⁴ Prim. 3 Mz 23,29.

¹⁵ *parate* – lat. pripravite (se). To je značilen retorični klic ob koncu uvodnega dela (eksordija) pridige, s katerim je pridigar šele načel in nakazal temo, ni pa je še razvil. Klic je verjetno pridigar v praksi razvezal v stavek, kakor denimo »pripravite / odprite svoja srca za resnico«, ipd.

/04v/

sklenel v soje Božje sodbe inu dekreto, de oče le-tega človeka, ketire skuz ta greh je ratal ena naumna, dovja zverina, ulovite – ne k te smrte, temeč k temo večnemo živlejno. Ad vekumej je tude Buh Oča sklenel svojga lubeznivga jedinurojenga Sinu koker enga ober Jagermastra poslate v ta navarne, temne boršt ale gojzd tega sveta za teme naludneme zveriname teh grešnekav tekat inu jagat, koker tude je tekal inu jagal 33 let na temo sveto. Ad vekuma je Buh Oča sojmo lubemo Sinu napre postavel, de v temo jagejno inu na temo lovo bode mogel tulkajn trpete, de nobeden človk izreče na more, tude nobeden človk na more tulkajn prestate, temeč Buh inu človk skupej. To je videl le-ta Sin Božji ad vekuma po velike dolguste, globokuste, visokuste inu širokuste: vse težave, vse martre, vse muje, put inu trplene, ketiro nemo napre stoji. Je videl ta velika grosovitnost inu naludnost te dovje zverine, teh Judov inu družeh grešnekav; je videl te teške pote, po ketireh on bode mogel hodite, po ternah inu špičasteh kamenah, visokeh gorah inu hribah lovite le-ta zvir; je videl inu previdel ta jeza tega folka, to veliko savraštvo teh ledi, ta navošlivoost teh vikšeh farjav inu mašnekav, tu nid teh farizerjav, ta velika krvica teh rihtarjav, ketire nega po vse krvice bodo k te smrte obsodile; je videl ta grosavitnost teh bričav, trinohav inu rabelnav; je previdel negova velika žalost, britkust inu kervave put, je videl te štrike, te ketene, to močnu inu špotljivo vezajne, to zašpotvajne, zaplujavne, kletvine, šlafrnce, gajžle, trne, žeble, + križ težke, + ta šulca, ta jeseh inu žalč; je videl ta grenka smrt, ja, ena taku špotliva smrt, de bode enemo rezbojneku, enemo Barabe nazaj postavljen, mejn šteman koker en rezbojnek, inu obešen na serd med dva rezbojnega koker en general rezbojnek; je videl, de ga bode en hudobne Judas predal inu tem Judam izdal, en Peter ga bode zatajel, vse negove jogre bode ad nega zbejžale, ja, colo negov Ača nebeski bode nega zapustel, sama Marija nemo nabode več k trošto, temeč še k velik večje martre, zakaj je previdel, de več ga bode matralo to žalostno srce Marije koker te gajžle, trne, križ inu te žeble ... Vse je le-tu videl inu previdel ad vekumaj ta Sin Božji, vse le-tu mo je blu napre postavleno, če oče en jager master bite, vse le-tu bode mogu na temo lovo trpete! Ale kaj je storel le-ta ves v ta dehovne lov zalublen Jezus? Radavolno [je] gore vzel ta služba enga jagra ale lovca teh duš, de be po le-tu vse dopolneno blu. Toku je mogel ta Sin Božji ena natura nase vzete, ketira je mejn koker Božja, inu le-to s to Božjo sklenet. Ni htel tedej ta angelska natura nase vzete, temeč ta človeška, koker govori st. Paulus: *nusquam angelos apprehendit, sed semen Abrahe apprehendit*.¹⁶ Ne de be ta človeška natura žlahtneše bila koker ta angelska, temeč dokler ta natura tega človeka je te smrte, tem težavam, tem martram podvržena inu v te angelske be na bil mogel ne trpete ne umrete, se je oblekel tukej v leta zelene jagrovske gvant, to je, z našem mesam, zakaj prave Izaija 40: *omnis*

¹⁶ Prim. Hebr. 2, 16.

caro fenum, – vse mesu je ena zelena trava,¹⁷ je mogel tedaj imete to mesu, ketirga te angelce nimajo, de be to messu na nemo trgale, gajžlale bile, mesarle, je mogel imete ta kri, de je le-ta kri točel inu notre do te zadne kapelce prelil, zategavola je peršel na ta svet ta velike Sin Očeta nebeskega v temo zelenmo gvanto našega mesa koker en jager master, de be leta naludna dovja zverina, te grešenke ulovel.

Lovil jeh je 33 let, veliko jeh je ujel, koker enga vohernega Matheusa, enga Ker- vičnega Zacheusa, ena načista Marija Magdalena inu tavžent taceh davjeh zverin. Ale le-tu mo ni blu zadoste, temeč je otel en general lov, eno general jagejne stu- rite dan denašne, de be se lih nega negov leben imel koštate, koker enga cesarja Bazilija alle koker enga španskega inu britanskega krajla Fasila inu Membricija. Koker [...] tedaj je otel le-ta nebeski jager master le-ta lov začete se svojim jogre, ale koker te jagre, preden de gredo na ta general lov, vselej popret, če zjutrej ta lov začno, toku fruštejajo popret. Če pa na večer na ta lov gredo, toku popret večirjajo, toku tude ta nebeski jager master Kristus je dal sojm jogram ale jagram ena velika večirja, inu per te večirje jem je napre postavil taista žlahtna, ja, nar ta zlahtneše špiža na nebu inu na zemle, namreč sojo cartanu Svetu Rešne Telu pod to štautjo tega kruha, v ketirmo je sam Buh z dušo inu s telesam, s krvjo inu z me- sam. Z le-tem Z: S: R: T: je on sam sebe inu soje svete jogre ale jagre našpižal, ad te večirje je na naglo gore vstal inu se je na ta general lov napravil se svojme svetimi Jogre. Napravljen ke je bil, je stopel k svoje lubeznive, persrčne matere Marije, je ad nje začel slovu jemate inu reče:

[Slovo Jezusa od Marije]

»O Marija, ti moja lubezniva inu persrčna mate, pole, peršla [je] taista ura, od ketire sem jest tebe per te ohcete v Kane Galilei prerokoval: *non dum venit hora mea*, – še ni moja ura peršla, ale sedej je peršla od mojga Očeta nebeskega, de imam jet na ta lov teh zgublenuh duš. Peršla je ta ura, de imam muj leben date

/05r/

za to odrešejne teh duš; peršla je ta ura inu čas, de imam le-te tulkajn tavžent let zaklenene inu zaperte nebeske vrata odprete temo človeko; peršla je ta ura, de se imam sam ofrat na temo altarjo tega križa za zveličejne celega sveta. O Marija, čez neketere ure me bodeš videla vsega krvavga, vsega zapluvanga, vsega rezte- penga, vsega rezgajžlenga, vsega rezmesarjenga, z ena trnova krona kronanga na enemo križo s treme žebli perbitega s to smrtjo rinat.¹⁸ Rad be otel tebe per sebe imete k mojmo trošto na temo vrto v mojnh težavah inu žalaste, v mojmo krvavmo puto, keder bodem vezan [s] terdem štrike inu ketene; rad be te oteu imete per

¹⁷ Iz 40,6.

¹⁸ Nejasno mesto.

sebe na teh poteh inu gasah, ker me boda suvale inu vlačile po celemo jeruzalem-skemu mesto koker enga rezbojnega; rad be te oteu imete per vse moje martre inu trplejno. Ale ti sama be me dal[a] več martre s toja žalostjo koker vse to drugo trplejne. Inu muj Ača nebeski oče tude, de jest brez vsega trošta trp[im] ad vseh zapušen. Oča nebeske te obare tedei, o moja lubezniva mate, na temo hribo Calvario bodem jest tebe čakal na sred dveh rezbojnekav.«

O kristjani, o, kaj menete, kaj s' ena žalost je obsedla to materno srce? Ah, Marija, le-ta, le-ta je taista žalostna ura, ad ketire je prerokal ta stare brumne Simeon, *et tua ipsius animam pertransibit gladius*, – de *ta meč te žalaste bode prepehnel tvoje materno srce*. Za tega vola koker hitro je Marija ad Jesusa to žalastno slovu slišala, je ta meč te žalosti nje sveto materno srce prepehnel, je začela koker ena druga krelica Venusta obledvate, vsa bleđa perhajaj inu omedlivate, v ena velika srčna težava inu omedlevca je Marija padala, ketira, de ni colo na tla dole padla, je ja ta Angel Gabriel kmalo ujel inu na rokah držal, de ni v te omedlevce colo umrla koker ta britanska krelica Joanna; ja, sama Božja muč je [k] Marije perstopila. Sama k sebe kedar je bla peršla, sojga lubega sinu Jezusa je ona milu pogledala, se serca je milu zdihnela v nebu, k Očeto nebeskimu, inu je djala:

»O nove ale colo žalostne cajtunge, o strašna inu nasrečna pošta! O, Oče nebeske, toku tedej na more dergače bite, temeč de more ta nadavžne sa tega krvičnega umrete, tuj Sin za tega hlapca, ta Stvarnek za ta stvar, o žalost, o bridkust, o težave prevelike! O Jakob, ti izraelske patrijarh, koku tavženkrat srečneše se bil ti, ketire se le samo ta kervava šukenca videl tojga sinu; ale jest, nasrečna inu rezžalana matte, nabodem le videla ta krvava šukenca, temeč to cartanu svetu truplu mojga jedinu rojenga, lubega sinu, vse krvavo, vse reztrgano, vse reztepeno, vse rezgajžleno inu rezmesarjeno, z mojme očmi! O David, ti izraelske krajl, koku tavženkrat srečneše se ti, ketire nise videl s tojme očmi tojga sinu Absolona na temo hrastavmo derveso viseočega inu s treme šulcame prepahnenga inu prebodenga; ale jest, tavženkrat nasrečneše, žalastna mate, bodem mogla videt s mojme očmi mojga perserčnega sinu Jezusa par nazega na temo derveso tega križa viseočega, s treme debeleme železneme žebli perbitega, z ena šulca prepahnenga, inu vender mo na bodem mogla neč pomagat! O vesele mojga srca! O trošt mojh očij! *Quis mihi det ut ego morior pro te, Jesu fili mi, fili mi Jesu*. – *Ah, kedu me da, de be jest mogla za te inu na meste tebe umrete, Jezus, ti muj lubeznive sin, ti muj persrčne sin Jezus*. Dokler tedej je ta vola tojga Očeta nebeskega, de imaš ti umrete inu jest ta smrtna žalost imete, bude tedej, rečem, koker sem že temo angelo Gabrijelo djala: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum*. – *Pole, jest sem ena dekla tega Gespuda, izgodi se mene po toje besede inu po tvoje vole!* O Ača nebeski, *fiat voluntas tua*, – *izgodi se toja sveta vola*. Pride tedej, muj Jezus, pride, muj sin, inu moje srce grede s tabo odrešet ta svet, tvoje trplejne bode moje trplejne, tuj

put bode muj put, toje zaplujavne bode moje zaplujavne, toje vezajne, štrike inu ketene bode mene vezale, toje rane inu žlake bode moje rane inu žlake, toja bridka smrt bode moja smrt. Pride tedej, muj sin, muj leben, moja duša, moje srce! Ale kje je mogoče, de bodem jest mogla živete brez tebe, muj sin, muj leben, moja duša, moje srce!

[Iz odlomka *Ecce homo*]

Pilatus [je] odvz[d]ignel gore ta rdeča purpura ale plajš, jem je pokazal to rez-mesarjeno svetu truplu Kristusavo inu te grozavitne rane inu je djal k temo folko: *ECCE Homo*, poglejte, ale je ta en človk! *Ecce homo*, poglejte, ale je enemo človeko podoben! *Ecce homo*, pogledite tega, ketirga čez moja vola sem pustel ga toku navsmileno gajžlat! *Ecce homo*, nabujte se več, de be le-ta vaš krajl ratal, ketire sedej sedej ad tulkajn ran bode ta duša pustel!

/13r/

Smilete se saj sedej čezenj! Ale leti hudobne Judje hujše koker te grozovitne leve, tigre, rise, medvedje inu valcje sa začele vpite: *tole, tole, crucifige eum*. – *Le dole z njim, le dole z njim, križaj ga, križaj ga!*¹⁹ O, kristjane, jest vem, de vi bodete ble vsmilene koker te grosovitne Judje, jest ga vam očem tude pokazat, ale s tem potam²⁰ de saj vi se čezenj usmilete. *Ecce homo*. O Ača nebeske, tebe ga narpopret pokažem, pogledej le-tega človeka, ale ga poznaš za tojga persrčnega sinu? Ti se na temo hribo z nebes dole vpel *hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui, ta je muj lubezniv sin, v ketirmo je moja vesele*, dej en cahen z nebes, de te Judje odstopeo! *Ecce homo*, pogledej tega čluevka, o Marija, ti čista divica, ale poznaš tega, od ketirga stoji pisano v teh visokih pesmah: *filius meus candidus et rubicundus*. *Muj lubeznive sin, ta je bel inu rdeč.*²¹ *Ecce homo*, pogledejte vi, nebeške angelce, ale je ta taiste, *in quem desiderant Angeli prospicere, ketirga se namorejo te nebeske angelce zadoste nagledat!*²² *Ecce homo*, pogledejte vi firšte, krajle inu cesarje, vašega monarha inu cesarja zemble inu nebes! *Ecce homo*, pogledejte vi mašneke, vašega tega velicega papeža, če ga poznate! *Ecce homo*, pogledejte vi, čiste divice, vašega lepega inu lubega ženena, če ga poznaste! *Ecce homo*, pogledejte vi, boge vduve, vašega besedenka, vi revne inu režalene vašega troštarja. *ECCE Homo*. Pogledej, o grešenk, o grešenca, kam so tvoje grehe perpravle tvojga Kristusa! Zavolej tebe je toku reztepen inu rezmesarjen, saj ti ime[j] eno usmileyne z njim, dokler leti hudobne, nausmilene Judje na ves glas vpijejo: *Tolle, tolle, crucifige eum*. – *Le dole z njim*,

¹⁹ Robna opomba v rokopisu: *hic poteris monstrare ecce homo* – tukaj boš lahko pokazal *Ecce homo* (verjetno kip v cerkvi, morda del pasijonske podobe).

²⁰ *ale s tem potam* – toda tokrat.

²¹ Prim. Visoko pesem 5,10.

²² Isti izrazi kakor v Škofjeloškem pasijonu, verz 498.

križaj ga, križaj ga! Kaj pa očete, vi grešenke inu grešence, de se s tem Jezusom sturi? Povete, odgovorite, očete zapustite vaše pregrešno živlejne inu pregrehe? Očete rajše zgubite Kristusa koker ta greh opestitute? Očete rajše, de se križa inu colo umerje Kristus, koker pa opestitute to vohernijo, to načistast, načiste navade, pregrešne perložnoste, nasramno djajne inu zadržajne, jeza, suvrašstvo, nid²³ inu krvi-ce? Ah, kaj slišem: *Audite caeli [et] auribus, percipe terra, filios enutrivi et exaltavi, ipsi autem spreverunt me.*²⁴ – *Poslušajte vi, visoke nebesa, ti zembla, odpre prav gora tvoje ušesa inu poslušej. Filios enutrivi*, jest sem tega grešneka lubel koker eno moje dete, sem ga povikšal k enemo virbo nebeskega svetega raja, inu pole, one tude sedej vpijejo s teme Jude: *Tolle, tolle, crucifige eum.* – *Le dole, le dole, križaj ga, križaj ga!* Toku, tude vi očete, Kristus de umerje na enemo križo? Ja, pravejo, rajše, koker pa, de be mi te posvetne inu mesene lušte, vesele inu trost opustile. Nej umrje Jezus, de le ževi moja lotarca; nej umerje Jezus, de le ževi le-ta tuj prešesenk inu tuj loter; nej umrje Jezus, de le ževi moja djenarca;²⁵ nej umerje Jezus, de le ževi muj lube djenar; nej umerje Jezus, nej živi ta greh. Dokler tude tedej ti, grešenk, ti, grešenca, očes križanga inu mrtuga imete tojga Jezusa, toku podpišta se pod ta kervava sodba tega Pilatusa.²⁶ NB: *hic enim lege prius sententiam Pilati rubris characteribus scriptam, postea frangatur spina* – (pozor, tukaj namreč najprej preberi Pilatovo obsodbo, izpisano z rdečimi črkami, nato odlomi trn).

Keder tedej tude vi očete mrtuga imete, o grešenke, o grešence, rajše koker ta greh opestitute, to imate to peru (*monstra spinam – pokaži pero*), to imate ta tinta (*monstra sanguinem – pokaži kri*). Podpište se pod to kervava sodba,

1. stopite naprej vi, šentuvavce inu plentuvavce z Bugam inu tem križam, podpište se: Mi, šentuvavce inu plentuvavce, se podpišema pod ta krvava sodba Pilatušava, de očma rajše, nej umrje Kristus, koker pa opestitute to šentuvajne inu plentuvajne z Bugam, s Hudičam, s križam inu sacramente!

2. Stopite napre vi, voherneke, podpište se: Mi, voherneke, se podpišema pod ta krvava sodba Pilatušova, očma rajše, nej umrje Jezus, koker pa te vohernije, fortelne želmorje²⁷ inu odertije opestitute.

²³ *nid* – zavist (iz nem: der Neid).

²⁴ Izaija 1,2: Čujte, o nebesa, in poslušaj, o zemlja, kajti Gospod je govoril: Otroke sem vzredil in povišal, oni pa so se uprli zoper mene.

²⁵ Verjetno: denarnica.

²⁶ Robna opomba, lat. in ital.: NB: *hic accipe chartam in qua sententia rubris characteribus est scripta. Si speza una spina dalla corona è si tinge nel sangue è si scrive.* – Pozor, tu vzemi list, na katerem je [Pilatova] obsodba izpisana z rdečimi črkami. Odlomi en trn od krone, ga namoči v kri in piši. (Morda gre prav za list, kri in trnjevo krono, ki so jih gledalci nato videli med uprizoritvijo procesije.)

²⁷ Nejasno mesto.

3. Stopite napre vi, nasramne, načiste inu smerdlive grešenke inu grešence, podpište se: Mi, načiste inu nasramne, se podpišema pod ta krvava sodba Pilatušova, nej umrje Jezus, rajše koker pa, de be mi opustele naše načiste, skrivne navade, mutaste skrivne grehe, sodomie, lotrie, prešestva, nasramne prigrešne perložnoste, nasramno segejne, tipajne, šlatajne inu ponočno vasuvajne.

4. Stopite napre vi, ofertne inu prevzetne, vi navošlive inu nida polhene, vi pjance inu lebarje, vi krvične, golfivce, tatje inu krvičnega blaga polhene volcje; vi jezne, sovražne sojmo ravn-bližnemo, ja, pridete le-sem, vse grešenke inu grešence, podpište se: Mi grešneke inu grešence se podpišema, nej vmrie Jezus, rajše koker pa, de be mi opustele naša ofert, prevzetnost, nid inu navošlivost, pjančuvejne inu lebajne, krvice, golfie inu tatvine, jeza, sovrašтво inu pregrehe: *Crucife, crucife – križaj ga, križaj ga*, le na križ z Jezusam, le na križ z njim!

NB: (*Qui si strazia con impeto il foglio della sentenza – Na tem mestu silovito raztrgaš list z obsodbo.*)

Ah, preklete greh, ker k te smrte obsodiš tega štifatarja tega lebna; preklete greh, de ti na svete več velaš koker sam Sin Božji! O nasrečne grešneke inu grešence, grozovitneže inu nausmilence, koker ena dovja naludna sverina, hujše inu grozovitneše koker leve, tigre, rise, medvedje inu volcje! Jest sem dobru vedel, muj Jezus, de se tebe bode godilo koker enemo cesarjo Bazilijo, ketire na temo lovo je bil ad te sverine reztrgan inu umorjen, tebe tude leta naludna zverina, ta grešenk oče mrtuga imete! Pejde tedej, muj Jezus, k te smrte, zakaj tude ta Pilatus te je k smrte obsodel inu ta palca prelomel! Ven je, Jezus, ti moreš umrete!

[Iz sklepnega dela]

(*Monstra crucifixum – pokaži na razpelo.*) Pogledej tedej le-tega na temo sv. križo, pogledej le-tega nebeskega Pompeiusa; pogledej tvojga vsega orajnega, kervavga inu rezmesarjenga Kristusa; pogledej na temo križo zavolej tebe inu tvojih grehav, zavolej tebe inu tojga večnega zveličejna mrtuga Jezusa; pogledej negova sveta glava, vsa rezbodena, negove svetu obličje, vse krvavo inu zapluvano, negove svete roke inu noge s teme železneme žebli perbite, to svetu truplu vse reztrgano, reztepeno, rezgajžleno inu rezmesarjeno, nego[vo] sveto zalubleno serce, orajne-no inu prebodeno! Ah, rece, rece s tem cesarjam Juliusam: *infelix ego, sum causa vulnerum et mortis tue, o Christe – Ah, nasrečne, jest sem ta uržah tojih ran inu toje smrte, o muj smilene Jezus!* Ah, z enem zgrevanem sercam spoznam, de sem jest kriv toje nadolžne smrte! K tebe se jest obernem, o Oča nebeske (sv. Bonaventura), inu porečem: *O Pater caelestis, peccavimus et te ad iracundiam provocavimus, sed nunc respice in faciem filii tui, quem tibi praesentamus et te âb ira ad misericordiam provocamus.* – O Ača nebeski, mi spoznamo, de smo grešile inu tebe rezjezle, tojga Sinu ne enkrat, temeč tavženkrat z našme grehe umorile, ale

sedej pogledej na tu kervavo inu mrtvo obličje tojga lubega Sinu, ketirga mi tebe napre postavma, gnada inu milost skuz nega ad tebe doseče! O Ača nebeski, usliše nas, de le-ta sveta, češena Rešna prelita Kri na bode nad name zgublena, temeč, de skuz tu bridko trplejne inu negovo sveto Rešno Kri bodema dosegle to večnu zveličejne. Usliše nas, Oča nebeski, Sin inu Sveti Duh. Amen.

